

ELISE PIHLAJANIEMI

Ritareita, linnanrouvia ja merirosvoja

SUOMEN KESKIAJAN
LINNANVÄEN TARINOITA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Orava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Tämän teoksen kirjoittamista ovat tukeneet
Jenny ja Antti Wihurin rahasto sekä Suomen Tietokirjailijat ry.

© Elise Pihlajaniemi ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Etuesilehden kuva: Turun linnan seinämaalaus 1500-luvulta kuvaa
Pavian taistelua Italiassa. Se on luultavasti Suomen vanhin ei-kirkollinen
seinämaalaus, jonka on mahdollisesti tehnyt maalari Ulf. Maalauksessa
on nähtävissä myöhäiskeskiajan ritarille tyypillistä varustusta.

Kannen kuva: Wikimedia Commons, taiteilija tuntematon

Kustannusosakeyhtiö Otava
Uudenmaankatu 10, 00120 Helsinki
tuoteturvallisuus@otava.fi

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-52938-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

*Omistettu Camillalle –
sulle, joka joudut kestämaan
isosiskosi elämän jokaista tarinaa
ja juonenkäännettä*

Sisällys

Johdanto: Keskiaikaiset ystävämme 9

Ritarit

1. Erik Axelsson Tott 17
2. Nils Turesson Bielke 27

Linnanrouvat

3. Elin Gustavsdotter Sture 39
4. Ingeborg Åkentytär Tott 49

Ammattilaiset

5. Johann Copp von Raumenthal 63
6. Falkonieeri Hinzikinus 75
7. Piispa Hemming Gadh 91
8. Henning van Brokenhus 103

Näkymättömät

9. Pitkä-Pelle ja Heikki-Rotta 115
10. Sigrid ja Gustav Vaasa 127
11. Tynnyrintekijä Marcus Tunnbindare . 139

Merirosuot

12. Otto von Peccatel 153
 13. Erik Pommerilainen 165
- Lopuksi 175
- Lähteet 179

Johdanto

– *Keskiaikaiset ystävämme*

TURUN LINNAN LIEPEILLÄ 6.10.2025

Uihreä valo palaa. Ylitän kadun, ja jalkakäytävän alkaessa nousta sillan kannelle alan hölkätä. Ensin Martinsillan yli, sitten vasemmalle kohti satamaa, kohti linnaa.

Aurajoen rannassa on harvoin yksin. Nytkin alkusyksyn aamuna rantakatu on täynnä ihmisiä. Suurin osa heistä tulee minua vastaan, kulkevat keskustan suuntaan.

Kiihdytän vauhtia Förin jälkeen. Vierasvenesataman jälkeen tulee *Sigyn*-laiva, sitten *Suomen Joutsen*. Kun Läntisen Rantakadun talot loppuvat, näen edessäni linnan.

Turun linna on usein aamuisen lenkkini käänköpiste. Muutin Turkuun kuukausi sitten, ja vihdoiri linna on jotain, jonka voin saavuttaa tuosta vain – jalan, omasta kodistani.

Lenkkitossut kopisevat muutaman juoksuaskeleen verran entisen vallihaudan puisella sillalla, ja sitten olen linnanpuistossa. Hölkkään taas kerran yhden koiranulkoiluttajan ohi. Hihnan päässä näkyy olevan corgi, suosikkini. Voiko ollakaan vekkulimpaa olentoa kuin hymyilevä koira, jolle on suotu tulitikun pituiset jalat, mietin parivaljakkoa ohittaessani.

Askeleeni vievät kohti Suomusjärven luhtiaittaa. Vasemmalle jää huputettu Perniön tupa. Toipukoot siellä parin viikon takaisesta tulipalostaan. Mikä lie tuhopoltto tai vahinkolaukaus, kai sitä poliisi selvittää. Sääli vain, että taas osa historiastamme on iäksi menetetty. Turun Sanomien lehtijutun kuvista näkyi, että rakennuksesta jäi vain ranka pystyyn.

Oikealla onneksi kohoaa ikuinen Turun linna. Se on kauneimmillaan juuri tältä eteläiseltä seinustaltaan. Puutarhan puolelta, keltaiseen lehtipeittoon verhoutuneiden puiden syleilyssä.

Käänän lenkkitossut kohti kotia. Ensin jyrkkä oikea, sitten ylös portaita kaksi askelmaa kerrallaan ja pian jo muutama porras alas päin. Pyöreän tornin kohdalla alan kiihdyttää askeleitani tosissaan.

Onneksi linnaa ei polteta niin helposti kuin jotain aittaa puiston perukoilla. En tiedä, miten selviäisin, jos linnaa ei enää olisi. Linna on minulle tärkeä kohde jo nuoruudestani asti. Olen kuluttanut sen salien lattioita ja portaikkoja lukemattomien tuntien verran ja tuonut tänne omat lapsenikin, kerta toisensa jälkeen. Turun linna on osa minua.

Ylitän vallihaudan toistamiseen, ja poistun linnan mailta. Tunnen sen läsnäolon edelleen, kuin vuosisataisen selustan vartijan. Turun kaupungin keskusta ja Tuomiokirkko ovat vähän matkan päässä edessäni, mutta se, mitä jää selkäni taakse, on minulle sitä tärkeintä Turkuja.

Elämäni kääntopiste. Elämäni kiintopiste.

KESKIAIKAISET LINNAMME OVAT tarjonneet suojaa, työtä ja elämänsisältöä historiansa aikana tuhansille ja taas tuhansille ihmisille. Ne ovat nähneet niin paljon elämää ja monenlaisia ihmiskohtaloita muuriensa liepeillä, että pelkkä ajatuskin alkaa huimata päätä. Mitä mieltä esimerkiksi hevosensa selkään nousut saksalainen palkkasoturi Henning Kastelholman linnan pihalla pimeänä joulukuun aamuna, kun edessä oli kaksintaitelu, jonka mies tiesi häviävänsä? Millä mielin mahtoi olla Viipurin linnaa vuosikaudet emännöinyt Elin, joka joutui pakkaamaan tavaransa, omaisuutensa ja koko elämänsä, kun puolison mukana kuoli samalla kaikki entinen? Minkälaisia leikkejä syrjäytetyn kuninkaan lapset leikkivät linnan vankilassa, tai millaisia olivat Raaseporin tynnyrintekijän toiveet, haaveet ja kodin arki?

Tällaisia aloin pohtimaan edellistä kirjaa tehdessäni. *Linna-elämää keskiajan Suomessa* keskittyi linnoihin enemmän yleisluonteisesti, vaikka toki sivusikin niissä asuneita ihmisiä. On silti niin, että ilman ihmisiä linna on autio ja eloton. Juuri ihmiset tapoineen, toimineen ja pätkähulluine ideoineen tekivät linnasta keskiajan elämän keskipisteen. Moni historiallinen tapahtuma kulminoituu linnaan. Linna heijastaa keskiajan ihmistä.

Tämä kirja hyppää faktojen ohella rohkeasti myös fiktion puolelle. Vaikka linnatutkimus nojaakin tutkittuihin, varmoihin lähteisiin, moni asia vaatii tulkintaa. Fiktiivinen lähestymistapa tarjoaa tähän työkalun. Vaikka jokainen ihminen ilmentää käytöksessään ja puheissaan omaa aikakauttaan, oman aikansa kasvatus, uskomuksia ja tapoja, voimme olettaa fyysisten tunteusten tai tunteiden olleen melko samankaltaisia niin keskiajalla kuin omana aikanamme. Emme toki voi tarkalleen tietää, millaisin ajatuksin Erik Axelsson Tottin leski Elin Gustavsdotter

pakkasi tavaroitaan Viipurin linnassa vuonna 1483 tai kykenivätkö vanhempiensa Erik XIV:n ja Kaarina Maununtyttären mukana vangitut pikkulapset Sigrid ja Gustav leikkimään mitään. Kuvitella kuitenkin voi aina.

Intohimoni on keskiajan tuominen elävämmäksi ja historian herättäminen henkiin. Se onnistuu parhaiten tarinoiden välityksellä. Tarinoiden, jotka kertovat keskiajalla eläneiden ihmisten olleen lempeydeltään tai kovuudeltaan, epäröinniltään tai rohkeudeltaan aika samanlaisia kuin me tänä päivänä elävät ihmiset. Vaikka emme koskaan täysin voi tavoittaa keskiajan maailmaa, on antoisaa yrittää kuvitella, mitä kaikkea hassua, elämänläheistä tai meidänkin ajallemme tuttua keskiajan ihmiset ovat arjessaan kohdanneet. Mielikuvitusta apuna käyttäen saamme keskiajan ihmisen lähemmäs meitä, viereen istumaan ja elämästään juttelemaan. Tällainen menneisyyden ihmisen tavoittaminen on tärkeää, koska vain tällä tavoin omat, historialliset juuremme tulevat edes hitusen lähemmäksi meitä. Ja ihminen, joka ei tunne juuriaan, on kuin muistisairas, joka ei tiedä mistä on tulossa ja minne menossa. Menneisyyden tunteminen on äärimmäisen tärkeää silloin, kun mietimme mihin suuntaan haluamme tulevaisuudessa olla menossa.

Olen tähän kirjaan valinnut mukaan suomalaisesta linna-historiasta kourallisen henkilöitä siten, että jokaisessa luvussa on yksi tai useampi niin kutsuttu päähenkilö. Hahmot valitsin ensinnäkin sen perusteella, että heistä jääneistä kirjallisista lähteistä löytyi jotain mielikuvitusta herättävää kerrottavaa. Joidenkin kohdalla tämä lähde saattoi olla yksittäinen maininta, kun taas joistakin lähteistä oli useamman paksun kirjan verran. Toiseksi halusin, että kirjan henkilötarinat yhdessä antavat kokonaisvaltaisen kuvan linnaelämästä keskiajalla. (Tästä syystä kaikki

kirjan hahmot eivät ole ritareita tai merirosvoja!) Kolmanneksi vaakakupissa painoivat puhtaasti henkilökohtaiset syyt: minua esimerkiksi kiinnosti kuvitella, minkälainen kissa olisi voinut ilahduttaa linnan vankeja kehräyksellään, tai mitä onkaan mahtanut miettiä kaksintaisteluun hevostaan usuttanut palkkasoturi Kastelholman linnanpihan joulukuisella pihamaalla.

Koska emme voi tietää, millaisin miettein ihmiset ovat elämänsä keskiajalla eläneet, pitää tilanteita ja tapahtumia yrittää tulkita tutkimukseen perustuvan tiedon valossa. Tämä kirja onkin sekoitus tutkittua tieteellistä tietoa, tähän tutkimukseen perustuvaa tulkintaa sekä puhdasta fiktiota. Kirjan 13 lukua sijoittuvat viiden alaotsikon alle. Ensimmäisenä hypätään keskiajan linnojen syvään päätyyn kahden ritarin tarinan voimin. Kun ritaritarinoista on selvitty, jatketaan juttua kahden linnanrouvan kanssa. Rouvien jälkeen otetaan käsittelyyn liuta eri alojen ammattilaisia linnojen mailta. Heidän jälkeensä annamme puheenvuoron keskiajan linnojen näkymättömille hahmoille, kuten lapsille ja vangeille. Kirjan viimeiset luvut on puolestaan omistettu merirosvoille – tai ainakin jälkipolvien merirosvoiksi nimeämille ihmisille.

Jokaisen luvun aloittaa muutaman sivun mittainen fiktiivinen katkelma. Useimmiten nämä kohtaukset, tuokiokuvat ja lyhyttarinat lähestyvät keskiaikaa jostain tunnetusta historiallisesta tapahtumasta käsin, mutta toisinaan luku on fiktiota alusta loppuun saakka. Fiktiivisen katkelman jälkeen jokaisessa luvussa on fiktiota pidempi faktaosuus, jossa kerrotaan, mitä kyseisestäkin historiallisesta henkilöstä todella tiedetään. Faktaosuus tarjoilee tietoa niin aikoinaan eläneestä ihmisestä kuin hänen elämänsä kytkeytyvistä teemoista, hieman valikoiden ja omien mielenkiinnonkohteideni mukaan. Teksti on alaviitoitettu siksi,

että tarkempaa tietoa kaipaava lukija pääsee helpommin tiedon alkuperän lähteille. En ole kuitenkaan sisällyttänyt viitteisiin pohdintaa, vaan olen halunnut pitää kaiken tiedon leipätekstissä. Tällöin äänikirjaakaan kuunteleva lukija ei jää paitsi mistään mielenkiintoisesta.

Tämän kirjan viehättävyys, ainakin itselleni, on siinä, että jokainen luku perustuu aidosti ja todistettavasti olemassa olleeseen keskiaikaiseen henkilöön. Heistä olen yrittänyt poimia sinulle, ihana ja arvoisa lukija, kaikesta kiintoisimman tiedon pureskeltavaksi. Tämä tieto saattaa olla peräisin historiallisesta lähteestä, kuten linnojen tilikirjoista, aikalaiskirjeistä, testamentista tai kauppakirjoista. Enimmäkseen olen hyödyntänyt historiallisten yksityiskohtien välittämisessä tutkimuskirjallisuutta sekä tieteellisten tutkimusten raportteja. Tutkimustyö henkilötarinoiden taustalla ei siis ole omaani, vaan se perustuu kaikin osin niin kotimaisten kuin ulkomaistenkin tutkijoiden ansiokkaaseen akateemiseen työhön. Ilman heidän tekemäänsä tutkimusta ei tällaista yleistajuista teosta olisi ollut mahdollista kirjoittaa. Kirjan isoin kiitos kuuluu siis tutkijoille! Lisäksi haluan kiittää rakasta jälkikasvuani kärsivällisyydestä, taas kerran.

Toivon, että viihdyt ritareiden, linnanrouvien, merirosvojen ja monien muiden jännittävien ihmisten matkassa halki keskiajan vuosisatojen!

Turussa, Linnan ja Tuomiokirkon välissä Esterinpäivänä 2026,
Elise P.

Ritarit

Olavinlinnan seiiniä koristamaan asennettiin monia kymmeniä linnan rakennuttaneen Tottin suvun vallasta kertovia kivilaattoja. Niistä vain harva on säilynyt omaan aikaamme. Kuvassa Tottin suvun vaakuna Kirkkotornin ulkomuurissa, J. R. Aspelin 1875. MUSEOVIRASTO, HISTORIAN KUVAKOKOELMA

Erik Axelsson Tott

– *Pohjolan ritari ja taistelujen
tunnustamaton sankari*

OLAVINLINNASSA ELOKUUSSA 1478

Sen pitää olla kerrosta ylempänä! huusin
rengille.

– Näkyy sillä lailla kauemmas!

Renki kääntyi tellingeillä ympäri, käsissään puinen laatta – samankokoinen kuin linnan seinään tulevat kiviset vaakunakilvet tulisivat olemaan.

– Herra, eikös me sinne jo isketty paikka valmiiksi sille kukkakuvioiselle laatalle? renki, jo harmaantuvapartainen ukko, huusi kumeasti vastaan.

Mutristin huuliani. Samperi. Ukkeli oli oikeassa. Kerrosta ylempäs, Kellotornin rannanpuoleiselle